

неприемлемо для перевірки навиків усного висказування і потенціального розвитку личности.

Ключевые слова: *тест, тестирование, иностранный язык, туризм, подготовка специалистов, мониторинг знаний, преимущества, недостатки.*

SUMMARY

Chykalova M. Testing as a kind of monitoring during foreign language learning (major «tourism» is an example): pros & cons.

The article examines the role of testing during foreign language learning at higher educational establishments. The aim of the article is to analyse advantages and disadvantages while applying the current control of knowledge of the students of non-linguistic specialties (as an example, major «tourism» is proposed). It is confirmed that testing is one of the most unified forms of students' knowledge and skills monitoring. The future experts of the Hospitality Industry will often face the practice of filling out different forms, public opinion polls, marketing researches etc. in their future professional activity. These activities are closely related to the direct control test: the choice of several proposed answers; brief statements of thoughts and ideas; verification of the given data etc.

Examples of tests that are useful when testing the knowledge of future professionals of the tourism industry are proposed. The introduction of remote electronic verification of students' knowledge, namely using iSpring QuizMaker, is advisable. It is a convenient, simple and functional application to create interactive electronic tests, surveys and monitoring of student knowledge using audio and video etc.

Since this specialty demands constant communication and listening comprehension, current testing cannot be limited with «mute» paper or computer tests. One of the most effective controls is listening comprehension (especially telephone talks as well as using situations with a significant noise effect). Clear and detailed tasks to check understanding of the listened text will help both to evaluate the situation adequately, and to make the students be greatly interested in the task. As response options it is advisable to offer not only bookish, but also conversational matching.

Special attention in current tests for those students who have chosen tourism industry as their future occupation should be paid to the major lexicology and numerals (recording large and small numbers aurally, phone numbers, time (hours, minutes) etc.).

The tests types that are helpful when checking the quality of the future experts' knowledge in tourism industry are offered. It is focused on the fact that the application of such testing is effective only for the written and audio control, and is not acceptable to test the skills of oral expression and the potential development of the individual.

Key words: *test, testing, foreign language, tourism, monitoring, advantages, disadvantages.*

УДК 377.1

С. М. Шепеленко
Українська інженерно-педагогічна академія

КРИТЕРІЇ ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ГОТОВНОСТІ ДО ПРОФЕСІЙНОГО ТА КАР'ЄРНОГО САМОВДОСКОНАЛЕННЯ

У статті розкрито сутнісні характеристики обраних критеріїв, показників та параметрів формування в учнів професійно-технічних навчальних закладів готовності

до професійного й кар'єрного самовдосконалення. На сьогодні у вітчизняній та світовій педагогіці актуалізувалася проблема формування готовності до професійного й кар'єрного самовдосконалення, що визначається як успішне здійснення професійної кар'єри особистості, так і успішність держави в цілому.

Автор на основі аналізу наукових досліджень і публікацій стверджує, що перевірка засвоєння навчальних одиниць учнями вимагає обґрунтованого вибору критеріїв оцінювання, узгоджених з особливостями методики, яка використовується. Схарактеризовано основи методики формування готовності до подальшого професійного й кар'єрного самовдосконалення, яка є авторською розробкою, пояснюють вибір описаних критеріїв, показників, параметрів та методик перевірки різних аспектів означеної готовності.

***Ключові слова:** критерій, показник, параметр, готовність, професійне і кар'єрне самовдосконалення, методика, діагностика, учні професійно-технічних навчальних закладів.*

Постановка проблеми. Трансформації в українському суспільстві, пов'язані, з одного боку, з загрозливим воєнно-економічним станом країни, вимагають пошуків оптимальних суспільно-економічних і освітніх позицій у вітчизняному, європейському та глобальному просторі, що визначаються домінуючими концепціями підготовки молоді до професії, успішної побудови професійної кар'єри, готовністю до постійного професійного та кар'єрного самовдосконалення. Це зумовило зміну вимог до сучасного працівника: до його професійної компетентності, до ініціативності, наполегливості, здатності самореалізації професійно-кар'єрних прагнень, наявності вміння адаптуватися до умов ринкової економіки та організації праці, до прийняття ефективних і відповідальних рішень.

Одним із основних завдань, розв'язання якого прагне не лише наша держава, а й усі країни-учасниці Зони європейської вищої освіти та провідні держави світу, є підготовка майбутніх фахівців і робітників до успішного здійснення професійної кар'єри та формування готовності до подальшого професійного й кар'єрного самовдосконалення. Згідно з європейськими освітніми вимогами та вітчизняними законодавчими документами (Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI століття), Національна доктрина розвитку освіти України, Закон України «Про професійно-технічну освіту»), потребують оптимізації процеси оновлення змісту професійної підготовки, упровадження креативного підходу до розроблення наукових основ, технологій, методик професійного і кар'єрного самовдосконалення учнів.

Розроблення методики формування в учнів професійно-технічних навчальних закладів готовності до професійного й кар'єрного самовдосконалення потребує, насамперед, аналізу первинного стану означеної готовності, що передбачає вибір та обґрунтування критеріїв, показників та рівневих параметрів, а також відповідного діагностичного інструментарію.

Аналіз актуальних досліджень. Вивчення здобутків вітчизняної педагогічної науки, яка зверталася до дослідження окремих аспектів готовності майбутніх фахівців до професійного та кар'єрного самовдосконалення, засвідчує, що педагогіку, здебільшого, цікавили питання раціонального включення молоді у процес виробництва з метою розвитку, насамперед, виробничих процесів та на основі вивчення особливостей професійної адаптації фахівців. Вітчизняна педагогічна наука після початку демократичних перетворень 90-х рр. ХХ ст. розглядала дещо інші аспекти цієї проблеми – питання професійної адаптації молодих робітників на основі гуманного підходу до особистості та її вподобань. Суттєвий внесок у теоретичне обґрунтування особливостей професійно-технічної освіти зроблено в наукових роботах Л. Ази, С. Батишева, А. Беляєвої, Г. Гуторова, О. Долженко, О. Дубинчук, Є. Климова, О. Коваленко, В. Леднева, Н. Ничкало, В. Скакуна, Л. Тархан, Д. Тхоржевського, С. Шапоринського. У цих працях розкривалися й аспекти адаптації молодих робітників до професійної діяльності.

Кар'єрні процеси стали предметом досліджень Т. Базарова, В. Галахова, Є. Громової, Н. Кузміної, Н. Левітова, М. Міропольської, С. Степанова, О. Шамаєвої. Істотний внесок у висвітлення психологічних та соціальних аспектів кар'єри зробили К. Алексенцева-Тімченко, Л. Долгих, А. Маслов та інші дослідники, які розкрили концептуальні основи кар'єри, зміст кар'єрних стратегій, проаналізували стратегічні орієнтири кар'єрного розвитку й управління кар'єрою.

З 90-х рр. ХХ ст., що стали рубіжними для розуміння ролі особистості у власному становленні й самовдосконаленні, та з активізацією вітчизняної ринкової економіки почалося переосмислення важливості підготовки учнів професійно-технічних навчальних закладів до подальшої професійної та кар'єрної діяльності в нових конкурентних умовах (І. Гейко, В. Давидович, П. Харченко, Є. Іванченко, Н. Шапошнікова, Н. Шевченко та інші).

Теоретичну та практичну цінність у аспекті розгляду нашої проблеми становить монографія «Підготовка учнів ПТНЗ до планування й реалізації професійної кар'єри: теорія і практика» (С. Алексєєва, М. Вовковінський, Д. Закатнов, Л. Злочевська, М. Карп'юк, В. Орлов, Ю. Павлов, М. Шимановський), у якій здійснено теоретичний аналіз стану підготовки учнів професійно-технічних навчальних закладів до планування й реалізації професійної кар'єри. Суттєве практичне значення має навчально-методичний посібник «Основи професійної мобільності» Л. Сушенцевої, у якому розглядаються питання практики підготовки професійно мобільного виробничого персоналу, основні особливості сучасного мобільного кваліфікованого робітника та шляхи його формування.

Разом із тим, основним напрямом наукових робіт, близьких до розгляду нашої проблеми, залишилися питання адаптації випускників професійно-технічних училищ до умов виробництва, але питання

формування в учнів професійно-технічних навчальних закладів готовності до професійного й кар'єрного самовдосконалення цілісно не досліджувалися.

Мета статті. У статті розглядаються сутнісні характеристики критеріїв, показників та рівневих параметрів формування в учнів професійно-технічних навчальних закладів готовності до професійного й кар'єрного самовдосконалення.

Виклад основного матеріалу. Проблема розробки критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів є дуже актуальною і її розробкою займалися та займаються провідні вітчизняні й зарубіжні вчені: Ю. Бабанський, В. Беспалько, В. Лозова, В. Полянський, Д. Румянцева, В. Сластьонін, М. Фіцула, М. Ярмаченко та інші.

Сучасний тлумачний словник стверджує, що критерій (грец. *kryterion* – засіб для судження) – підстава для оцінки; визначення або класифікації чогось; мірило [10, 428], а з іншого боку – сукупність ознак предмета для оцінювання. Під критерієм В. Беспалько, Г. Х. Гуд, Р. Е. Маккол розуміють «об'єктивну кількісну міру явища А чи В» [2, 56; 3].

Критерій виражає найзагальнішу сутнісну ознаку, на основі якої здійснюють оцінювання, порівняння реальних педагогічних явищ, при цьому рівень вияву, якісна сформованість, визначеність критерію виражаються в конкретних показниках, які характеризуються, у свою чергу, кількома ознаками. Кількісна міра, що виражає критерій, має відповідати таким вимогам: співвідноситися з тим явищем, для вимірювання якого він обраний, виражатися однозначно числом, бути простим, тобто, передбачати прості методи вимірювання, підпадати під властивість адитивності. Ю. Бабанський додав такі вимоги: критерії мають встановлювати взаємозв'язки між усіма компонентами дослідження; єдиний підхід до критеріїв оцінювання має забезпечувати об'єктивність і точність оцінок; критерії повинні бути валідними тощо [1].

Розроблена в ході дослідження методика формування в учнів професійно-технічних навчальних закладів готовності до професійного й кар'єрного самовдосконалення включала такі основні змістові одиниці:

– знання: що стосуються типології професій та особливості професії, якій навчаються учні з точки зору конкурентоспроможності, мобільності та інших вимог сучасного ринку праці; про професійні потреби, мотиви, цілі, цінності, самовизначення, професійний шлях, готовність до професійного та кар'єрного самовдосконалення; знання про кар'єру, її сутність, професійну кар'єру, кар'єрні потреби, цілі, мотиви, цінності, типи кар'єри, чинники впливу на її вдосконалення, знання щодо загальної характеристики «іміджу професіонала», методів самодіагностики професійно-кар'єрних потреб, мотивів, цілей, якостей, необхідних для здійснення успішної професійної кар'єри, поняття технології кар'єри, основних особливостей технології кар'єри у вітчизняній галузі організації

праці, за американським та японським типом кар'єри, про кризи й бар'єри початку, середини професійної кар'єри та передпенсійного періоду і практика їх подолання, про основні принципи узгодження кар'єрних прагнень працівників та інтересів підприємства, систему взаємодії працівника й підприємства в ході реалізації індивідуальної кар'єри, модель планування й розвитку кар'єри на підприємстві;

– уміння: усвідомлення, формулювання та систематизація власних професійно-кар'єрних прагнень; проектування цілей набуття та розвитку здатностей до професійної та кар'єрної діяльності та її самовдосконалення; діагностування власних індивідуальних та особистісних якостей; уміння самовдосконалення; проектування технології здійснення та самовдосконалення майбутньої професійної й кар'єрної діяльності; дослідження умов майбутньої професійно-кар'єрної діяльності та її самовдосконалення; встановлення цінності професійного та кар'єрного самовдосконалення.

Компетентнісний підхід до професійної підготовки націлює на те, що предметом оцінювання повинна бути не проста сума знань, умінь та навичок учня, а сформована компетентність, тобто загальна та фахова обізнаність, що ґрунтується на знаннях, досвіді, цінностях, здібностях, що стають «безпосередньою продуктивною силою» [6, 3]. Саме у фаховій компетентності сучасні науковці вбачають сформовану готовність до певного виду діяльності (зокрема, до діяльності із професійного та кар'єрного самовдосконалення). Тому для оцінювання виділених у методиці знань і вмінь скористаємося такими загальними критеріями:

- характеристика відповіді учня: елементарна, фрагментарна, неповна, повна, логічна, обґрунтована, доказова, творча;
- якість знань: правильність, повнота, осмисленість, глибина, гнучкість, дієвість, системність, узагальненість, міцність;
- ступінь сформованості означених умінь та навичок;
- самостійність оцінних суджень та прийнятих рішень [7, 37].

На основі аналізу наукових поглядів щодо готовності учнів ПТНЗ до професійного й кар'єрного самовдосконалення [4; 8; 9 та інших] і результатів нашого дослідження нами виділені такі критерії її сформованості: цільовий, змістовий, операційно-діяльнісний, оцінно-результативний, зміст яких розкрито в таблиці 1.

У ході подальшої розробки критеріїв оцінювання готовності до професійного й кар'єрного самовдосконалення ми опиралися на теоретичні основи та методичні рекомендації щодо визначення рівнів певних якостей, знань та умінь, запропонованих В. Беспальком [2], О. Коваленко [5] та іншими науковцями. У науковій літературі поняття «рівень оцінювання» виражає співвідношення «вищих» і «нижчих» щаблів розвитку структур тих чи інших процесів та об'єктів. Різні науковці виділяють таку їх послідовність:

репродуктивно-відтворювальний, конструктивно-алгоритмічний, продуктивно-адаптивний, творчо-рефлексивний; низький, середній, високий; дуже низький, низький, середній, високий, дуже високий; виконавський (репродуктивний, низький, пасивний), перехідний (середній), продуктивний (або високий) тощо.

Узагальнюючи отримані наукою дані, ми вважали за доцільне для нашого дослідження виділити такі рівні: низький, середній, високий. До критеріїв сформованості в учнів ПТНЗ готовності до професійного та кар'єрного самовдосконалення ми включаємо також п'ятибальну шкалу оцінювання, що відображено в таблиці 2.

Таблиця 1

**Зміст критеріїв готовності учнів ПТНЗ
до професійного й кар'єрного самовдосконалення**

По р. №	Назва критерію	Показники сформованості критерію
1	2	3
1.	Цільовий	<ul style="list-style-type: none"> – інтерес до обраної професії та кар'єрної діяльності, прагнення стати компетентним фахівцем – сформованість потреби у професійному та кар'єрному самовдосконаленні; – усвідомлення особистісної значущості професійного та кар'єрного самовдосконалення – бажання займатися професійним та кар'єрним самовдосконаленням – сформованість ідеї про важливість і необхідність професійного та кар'єрного самовдосконалення – сформованість загальнолюдських, професійних і кар'єрних високоморальних цінностей, а також норм і правил професійної та кар'єрної поведінки
2.	Змістовий	<ul style="list-style-type: none"> – усвідомлення важливості самопостереження й самоаналізу щодо виявлення готовності до професійного та кар'єрного самовдосконалення – чіткість уявлень про сутність, зміст, ознаки, складники, алгоритми, етапи професійного й кар'єрного самовдосконалення – здатність всебічно аналізувати та осмислювати особливості професійної та кар'єрної діяльності, встановлювати системні взаємозв'язки – самостійність у пошуку інформації про шляхи професійного та кар'єрного самовдосконалення
3.	Операційно-діяльнісний	<ul style="list-style-type: none"> – наявність умінь проектування мети та завдань щодо професійного та кар'єрного самовдосконалення – володіння різними методами, прийомами й технологіями професійного та кар'єрного самовдосконалення – уміння вибирати й використовувати ефективні засоби для пошуку й застосування інформації про професійне та кар'єрне самовдосконалення

		– прояв вольових якостей, зокрема, наполегливості, при виконанні навчально-виробничих завдань та у формуванні готовності до професійного та кар'єрного самовдосконалення
		– системність та регулярність діяльності із самовдосконалення
		– здатність до саморефлексії
		– сформованість якостей, професійно та кар'єрно важливих
		– уміння здійснювати самоконтроль, самоаналіз, самооцінку та самокорекцію результатів діяльності зі самовдосконалення
		– прагнення до самостійності та внутрішньої незалежності в досягненні мети щодо професійного та кар'єрного самовдосконалення
4.	Оцінно-результативний	– адекватність самооцінки рівнів умінь, що визначають готовність до професійного та кар'єрного самовдосконалення реальному стану
		– передбачення результатів власного професійного та кар'єрного самовдосконалення
		– оцінювання значення особистої, культурної та суспільної цінності професійного та кар'єрного самовдосконалення

Для успішності проведення експерименту особлива увага приділялася відбору умов його здійснення, для чого прагнули всебічно врахувати всі суб'єктивні й об'єктивні фактори, забезпечити чистоту, достовірність і валідність отриманих даних. З метою забезпечення валідності результатів експерименту умови його здійснення залишалися стабільними, що спричиняло однаковий вплив навчально-матеріальної, навчально-методичної бази й інших умов на учнів контрольної та експериментальної груп. Учні до початку експерименту мали ідентичні навчальні умови й навчальне навантаження, яке залишилося таким і в процесі проведення експерименту. Але винятком у частині навчально-методичних чинників стала умова, яка експериментально перевірялася, а саме – розроблена методика формування в учнів ПТНЗ готовності до професійного та кар'єрного самовдосконалення.

В основу означеної методики було покладено формування знань і вмінь, що визначають готовність учнів ПТНЗ до професійного та кар'єрного самовдосконалення. Знання викладені в теоретичному складнику, аналогом якого став створений нами навчально-методичний посібник «Формування готовності до професійного і кар'єрного самовдосконалення». Методика передбачає формування вмінь, що забезпечують готовність до професійного і кар'єрного самовдосконалення, які об'єднані в сім кластерів, що відповідають виділеним компонентам готовності: мотиваційному, цільовому, саморефлексії, діяльнісно-операційному (який містить компоненти самовдосконалення, проектування, дослідження), ціннісно-оцінювальному.

Для оцінювання знань і вмінь учнів нами використовувався різноманітний діагностичний інструментарій. Серед обраних методик – анкета самооцінювання учнями відповідних умінь з готовності до професійного та кар'єрного самовдосконалення, «Диференціально-діагностичний опитувальник Є. Климова (ДДО-30)», анкета

Таблиця 2

**Рівні, показники та шкала оцінювання готовності
до професійного і кар'єрного самовдосконалення в учнів ПТНЗ**

Пор. №	Назви рівнів	Сутність сформованості рівнів готовності до професійного і кар'єрного самовдосконалення	Шкала оцінювання (бали)
1	2	3	4
1.	Низький	В учня з таким рівнем мотиви самовдосконалення пов'язані, переважно, із суспільними (або сімейними), а не особистісними інтересами. Як правило, його знання з професійної підготовки мають несистемний, а фрагментарний характер, професійні вміння розвинені слабко. Має поверхневі знання про професійну кар'єру та шляхи її успішної реалізації. Відсутня систематичність і системність у його навчально-пізнавальній діяльності, хоча він і може робити певні ізольовані спроби щодо самовдосконалення. Уміння й бажання працювати з джерелами інформації не сформовані. Учень не виробив усвідомленої потреби в саморефлексії, самопостереженні, самоаналізі власної діяльності, самооцінці, не складає програми власного самовдосконалення. Не прагне до оволодіння знаннями, методами й засобами самовдосконалення та активного їх використання. Не виявляє вольових якостей у формуванні готовності до професійного та кар'єрного самовдосконалення, самоконтролю, потребує зовнішнього втручання педагога у свою навчальну та самовдосконалювальну діяльність через надання консультацій, підказок у різних формах: візуальних, аудіювальних, діяльнісних	1-2,49
2.	Середній	В учня з середнім рівнем сформоване позитивне емоційно-ціннісне ставлення до формування готовності до професійного та кар'єрного самовдосконалення. Він прагне самостійно формулювати відповідну мету та завдання у сфері самонавчання, самовиховання та саморозвитку, але не завжди робить це якісно. Розуміє зв'язок самовдосконалення з майбутнім професійним і кар'єрним успіхом, його особистісну, суспільну та культурну цінність. Такий учень уміє працювати з джерелами інформації, має досить міцні та систематизовані знання, але не завжди може усвідомити й пояснити міжпредметні та інтегрувальні зв'язки. Учень має схильність до саморефлексії, самопостереження, прагне об'єктивно аналізувати та оцінювати власні досягнення, уміє діагностувати власний рівень готовності до професійної й кар'єрної діяльності, працює над розвитком необхідних якостей і вмінь на основі проектування програми самовдосконалення. Він уміє самостійно організувати виконання такої програми, але ще не завжди раціонально визначає шляхи, способи досягнення результату, не завжди може оптимально використовувати час та інші доступні ресурси	2,50-3,99

3.	Високий	Учень із таким рівнем готовності має яскраво виражений інтерес до професійного й кар'єрного самовдосконалення на основі системи взаємоузгоджених особистісно та суспільно значущих цілей і цінностей. Уміє чітко формулювати мету, завдання, обрати оптимальні способи та засоби досягнення позитивного результату. Його знання цілісні, системні, мислення має аналітично-синтезуючий характер, він раціонально обирає джерела інформації та вміє працювати з ними. Знає, системно і вміло використовує методи та засоби формування готовності до професійного і кар'єрного самовдосконалення, вміє складати та реалізовувати програму самовдосконалення. Критично осмислює різні шляхи вирішення поставлених професійних проблем, вміє сформулювати кар'єрні прагнення та визначити шляхи успішного їх досягнення. Прагне до саморефлексії, постійного самоаналізу, самоконтролю та самовдосконалення власної діяльності та її результатів на всіх етапах: від проектування до здійснення. Діяльність із самовдосконалення приносить моральне задоволення, а реальні успіхи виступають міцним стимулом, що спонукає учня не тільки до вирішення одноразових завдань, а й до довгострокових проектів і програм самовдосконалення	4,00-5,00
----	---------	---	-----------

самодіагностування власної професійної значимості, тест на оцінювання власних професійних та кар'єрних потреб учнів, анкета вибору 10 найбільш важливих цілей для особистого професійного самовдосконалення, тест «Що Ви цінуєте?», тест-опитувальник для визначення рівня професійноїспрямованості (РПС) учнів Т. Дубовицької, тест «Рівень професійної компетентності», тест на виявлення рівня сили волі, анкета оцінювання якостей учнів, важливих для спілкування, методика Т. Лірі, тест «Чи організована Ви людина?». Оцінювання й самооцінювання відбувається також у процесі застосування інтерактивних та інноваційних методів, як-от: гра «Аукціон», створення й презентація проектів власної майбутньої професійної кар'єри, тренінг «Як я уявляю власну майбутню кар'єру», міні-тренінг «Поміємо про майбутню кар'єру» та інших.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Створена нами методика формування в учнів ПТНЗ готовності до професійного та кар'єрного самовдосконалення, за нашими припущеннями, мала здійснити позитивний вплив на загально-організаційні умови для учнів експериментальної групи, як-от: сприяти підвищенню зацікавленості до формування готовності до професійного та кар'єрного самовдосконалення; зміна змісту навчання привела до підвищення мотивації учнів до навчання та професійної діяльності. Адже, як зазначала польський науковець М. Яковіцька, рівень досягнутих успіхів визначається оцінкою, яка трактується, передусім, з позиції стимулу до навчання [11]. Як засвідчили результати педагогічного експерименту, цьому сприяли й виділені нами критерії оцінювання знань і умінь щодо формування означеної готовності в учнів професійно-технічних навчальних закладів.

Перспективи подальшого дослідження ми вбачаємо в необхідності вдосконалення методично-критеріального апарату, що буде сприяти якості оцінювання як процесу збирання інформації й використання її для формування оцінного судження, від якого, у свою чергу, залежить правильність ухвалення педагогічних рішень на шляху формування в учнів професійно-технічних навчальних закладів готовності до професійного та кар'єрного самовдосконалення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабанский Ю. К. Оптимизация учебно-познавательного процесса : [метод. основы] / Ю. К. Бабанский. – М. : Просвещение, 1982. – 192 с.
2. Беспалько В. П. Программированное обучение (дидактические основы) / В. П. Беспалько. – М. : «Высшая школа», 1970. – 300 с.
3. Гуд Г. Х. Системотехника. Введение в проектирование больших систем / Г. Х. Гуд, Р. Э. Маккол. – М. : «Советское радио», 1962. – 383 с.
4. Дудікова Л. В. Критерії, показники та рівні готовності майбутніх медиків до професійного самовдосконалення / Л. В. Дудікова // Педагогіка формування творчої особистості у вищих і загальноосвітніх школах : зб. наук. пр. / редкол.: Т. І. Сущенко (голов. ред.) та ін. – Запоріжжя. – 2009. – Вип. 3 (56). – С. 207–212.
5. Коваленко О. Е. Дидактичні основи професійно-методичної підготовки викладачів спеціальних дисциплін : дис. ... докт. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / О. Е. Коваленко. – К., 1999. – 407 с.
6. Кремень В. Філософія освіти XXI століття / В. Кремень // Шлях освіти. – 2003. – № 2. – С. 2–5.
7. Ляшенко О. І. Організаційно-методичні засади моніторингу якості освіти / О. І. Ляшенко // Педагогіка і психологія. – 2007. – № 2. – С. 34–40.
8. Уличний І. Л. Формування потенціалу професійного самовдосконалення старшокласників у навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.07 «Теорія і методика виховання» / І. Л. Уличний. – К., 2006. – 22 с.
9. Шестакова Т. В. Формування готовності майбутніх педагогів до професійного самовдосконалення : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Т. В. Шестакова. – К., 2006. – 244 с.
10. Сучасний тлумачний словник української мови: 65000 слів / за заг. ред. д-ра філол. наук, проф. В. В. Дубічинського. – Х. : ВД «ШКОЛА», 2006. – 1008 с.
11. Jakowicka M. Ocena studentów z języków obcych w politechnikach w przemianach edukacyjnych / M. Jakowicka // Edukacja i dialog. – 2007. – № 8. – S. 16–21.

РЕЗЮМЕ

Шепеленко С. Н. Критерии формирования у учащихся профессионально-технических учебных заведений готовности к профессиональному и карьерному самоусовершенствованию.

В статье раскрыты существенные характеристики критериев, показателей и параметров формирования у учащихся профессионально-технических учебных заведений готовности к профессиональному и карьерному самосовершенствованию. На сегодняшний день в украинской и мировой педагогике актуализировалась проблема формирования готовности к профессиональному и карьерному самосовершенствованию, что определяет как успешное осуществление профессиональной карьеры личности, так и успешность государства в целом.

Автор на основе анализа научных исследований и публикаций утверждает, что проверка усвоения учениками учебных единиц требует обоснованного выбора критериев оценивания, согласованных с особенностями методики, которая используется. Охарактеризованы основы методики формирования готовности к дальнейшему профессиональному и карьерному самосовершенствованию, являющейся авторской разработкой, которая объясняют выбор описанных критериев, показателей, параметров и методик проверки различных аспектов указанной готовности.

Ключевые слова: критерий, показатель, параметр, готовность, профессиональное и карьерное самосовершенствование, методика, диагностика, учащиеся профессионально-технических учебных заведений.

SUMMARY

Shepelenko S. Criteria of formation in students of vocational and technical schools readiness for professional and career self-improvement.

In the article are disclosed the essential characteristics of selected criteria, indicators and parameters of formation of students of vocational and technical educational schools readiness for professional and career improvement. Today in the native and world pedagogy the problem of formation of readiness for professional and career improvement has been actualized, which determines successful realization of professional career of the personality and success of the state in general.

The problem of development assessment criteria of student achievements is very important and in its development were engaged and are engaged such leading national and foreign scientists: J. Babansky, V. Bezpalko, V. Lozova V. Polyansky, D. Rummyantseva, V. Slastyonin, M. Fitsula, M. Yarmachenko and others.

Competence approach to vocational training considers the fact that the subject of evaluation should not be a simple sum of knowledge, skills and experience of the student, but formed competence, i.e. general and professional knowledge, based on knowledge, experience, values, abilities that are «direct productive force».

The developed technique involves the formation of knowledge and skills that ensure readiness for professional and career self-improvement, and are combined to seven clusters corresponding to the selected components of readiness: motivational, targeted, self-reflection, action-operating (which contains components of self-improvement, design, research), value-evaluative. Based on the analysis of scientific views about the readiness of students of vocational-technical schools for professional and career self-improvement and results of our research we have identified the following criteria for its formation: target, semantic, operational and activity, estimated-resulted.

The author while analyzing of scientific research and publications argues that the test of mastering educational units by students requires informed choice of evaluation criteria agreed with features of the used methodology. There are characterized bases of a technique of readiness formation for further professional and career self-improvement, which is the author's working, explains the choice of the described criteria, indicators, parameters and techniques testing various aspects of readiness.

Key words: criteria, indicators, parameter, readiness, professional and career self-improvement, method, diagnostics, students of vocational and technical schools.